

Akademija likovnih umjetnosti u Zagrebu

PROJEKT TORANJ S1 I KULTURNI LIFT

Student: Matija Kralj

Mentorica: Doc.art. Andreja Kulunčić

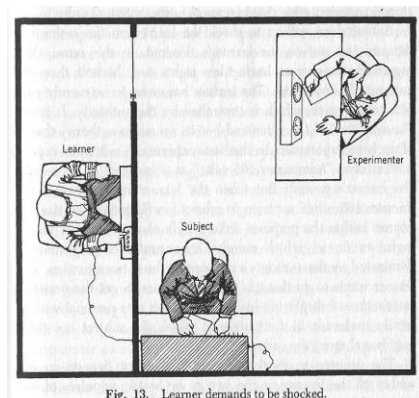
Komentorica: dr.sc. Leonida Kovač

„Da, moglo bi to početi ovako, ovdje, tek tako, na pomalo zamoran i lagan način, na tom neutralnom mjestu koje je svačije i ničije, na kojemu se ljudi susreću gotovo se i ne vidjevši, koje zrcali život zgrade, dalek i jednoličan. Od onoga što se događa iza teških vrata stanova najčešće se primjećuju tek oni rasprsnuti odjeci, one mrvice, one krhotine, one skice, oni počeci, oni incidenti ili nezgode koje se odvijaju u onome što se naziva 'zajedničkim dijelovima', oni sitni, meki zvukovi što ih prigušuje izlizan tepih od crvene vune, oni zameci zajedničkog života koji uvijek posustaju na odmorištima. (...) Jer sve što se zbiva zbiva se na stubištu, sve što stiže stiže stubištem, pisma, obavijesti, namještaj što ga selitelji dovoze ili odvoze, liječnik koji dolazi na hitan poziv, putnik koji se vraća s duga putovanja. Upravo zato stubište ostaje anonimno, hladno, gotovo neprijateljsko mjesto.“¹

¹ Perec, Georges, „Život način uporabe“ Meandarmedia, 2014., str.15.

Uvod

Stanley Milgram, potaknut suđenjima Adolfa Eichmanna u Jeruzalemu, započinje seriju eksperimenata² koji ispituju poimanje odgovornosti, snagu autoriteta, oblike poslušnosti, te razlike reakcija na autoritet s obzirom na klasu, rasu, edukacijski nivo, iskustvo, itd. Šokantni eksperiment te još šokantniji rezultati pružaju saznanje o bitnosti shvaćanja vlastite odgovornosti u svakoj životnoj prilici. Ako stavimo Milgramovu tezu u kontekst umjetnosti, te ako uzmemo u obzir da umjetnost i umjetnik imaju bitnu poziciju utjecaja na društvo, treba promotriti umjetnikove granice poštivanja autoriteta, njegovu poslušnost, te shvatiti bitnost umjetnikove tendencije u smislu u kojem Walter Benjamin, pozivajući se na Sergeja Tretjakova, formira tvrdnju o operativnom i informativnom umjetniku.³

1. Shema prostora u jednoj od verzija Milgramovih eksperimenata

² Stanley Milgram 1963. godine predstavlja rezultate serije eksperimenata u knjizi „Poslušnost prema autoritetu“. Eksperiment je potaknut suđenjima Adolfu Eichmannu iz 1961. godine, a model je korišten i za objašnjenje My Lai Masakra u Vijetnamu 1968.

U samim eksperimentima pozivao je ljude različitih profila da sudjeluju u eksperimentu koji pomaže znanosti (zbog čega je eksperiment stavljen pod upitnik; novija istraživanja, naime, pokazuju da Milgramov eksperiment funkcionira jedino pod uvjetom da su sudionici eksperimenta uvjereni da doprinose znanosti). Eksperiment se odvijao u prostoru podijeljenom u dvije zasebne prostorije. U jednoj su prostoriji bili Stanley Milgram (ili drugi ‚voditelj‘ eksperimenta kad je to tako zahtijevala situacija) i subjekt (‚učitelj‘) koji je bio zadužen davati zadatke ‚učeniku‘ (profesionalnom glumcu) koji je sjedio u drugoj prostoriji. Na svaki krivi odgovor, ‚učitelj‘ je kažnjavao učenika s (lažnim) električnim udarima, počevši od 15 volti, a potom postupno podižući voltažu svakom sljedećom greškom ‚učenika‘, sve do maksimalnih 450 volti. Eksperimenti su izvođeni u raznim uvjetima, varirajući izgled i poziciju sobe (od prostorije u sveučilištu Yale, do neugledne prostorije s trošnim aparatima u zgradi s ulazom smještenim između dvije trgovine), mijenjajući ‚učenika‘ tijekom nekih eksperimenata u ‚eksperimentatora‘, kao i s raznim elementima pristupa ‚učeniku‘ ili ‚učitelju‘.

³ Benjamin, Walter, „The author as producer“, Understanding Brecht, London: Verso 1998., str.88.

Poslušnost prema autoritetu je tema koja je u psihologiji imala snažan utjecaj u razdobljima njemačkog nacizma. Erich Fromm još i prije Drugog svjetskog rata postaje svjestan problema autoriteta koji se pojavljuje kako u nacističkoj Njemačkoj, tako i u SAD-u, te nalazi problem u edukacijskom sistemu u SAD-u tada vođenim „progresivnom edukacijom“ Johna Deweyja koja je po Frommu „(...) davala znanje individuama koje trebaju da bi funkcionirali u industrijaliziranoj civilizaciji, te da formira karakter u kalup koji je potreban: ambiciozan i kompetativan, ali opet kooperativan do određenih granica; respektabilan prema autoritetu, ali opet ‚poželjno neovisan‘; prijateljski ali ne previše vezan za nekoga ili nešto.“⁴ On također zamjera ondašnjim sovjetskim vođama koji govore o revoluciji, ali i vođama „slobodnog svijeta“ (kako ih zove, misleći pritom na SAD) koji pak govore o slobodi, istovremeno obeshrabrujući neposluh - „(...) u Sovjetskom savezu silom, u slobodnom svijetu implicitno i suptilnijim metodama uvjeravanja.“⁵ Bez razvijanja kritičnosti i vlastitog mišljenja u razvoju ličnosti, pojedinac traži vodilju u drugome koji se nameće kao autoritet, bez obzira na to koliko ta osoba imala osjećaj za moral. Michael Portillo 2009. godine u dokumentarnom filmu „How violent are you“ ponavlja Milgramov eksperiment (u znatno manjem mjerilu s 12 ispitanika) u kojem je vidljivo da subjekt nakon eksperimenta (youtube video 00:54) shvaća da je moralna odgovornost bila na njemu, no da je on odlučio poštivati autoritet čak i kada je vidio da postoji opasnost da nekoga ozljeđuje svojim postupcima⁶.

Milgram objašnjava stvaranje poslušne osobe kroz proučavanje odnosa u ranom djetinjstvu, pa tako daje primjer: „Roditeljske zabrane su također izvor moralnih imperativa. Iako, kada roditelj upućuje dijete da slijedi moralne zabrane, on zapravo čini dvije stvari. Prvenstveno, on traži da dijete prati specifično etičko značenje, ali istovremeno, on traži da dijete pristane na autoritativne zabrane same po sebi. Dakle, kada roditelj kaže 'Ne udaraj manju djecu,' on čini ne samo jedan imperativ, već dva. Prvi se odnosi na ponašanje u kojem primalac naredbe postupa prema manjoj djeci (prototip slabijih i nedužnih); dok drugi, implicitni imperativ kaže 'I slušaj me!'.“ Tako naučen modus operandi ispravlja se u kasnijem

⁴ Braune, Joan, „48. pedagogy of disobedience (written as it from Erich Fromm)“, izvor: http://link.springer.com/chapter/10.1007/978-94-6209-122-1_48#page-1, (2.9.2014)

⁵ Fromm, Erich, „On disobedience“, izvor: http://eqi.org/erich_fromm_on_disobedience.htm (2.9.2014.)

⁶ <https://www.youtube.com/watch?v=CmFCoo-cU3Y> treći od tri dijela videa vezanih uz Milgramov eksperiment.

stupnju razvoja ličnosti, u periodu puberteta kada pojedinac prvo odbija i negira autoritet, a s vremenom, kroz adolescenciju uči autoritet preispitivati i uvažavati ovisno o obliku odnosa i situacije.

	Person I	Person II	Person III
<u>Position:</u>	Person who orders the shock	Person at the control board	Person who receives the shock
<u>Status:</u>	Authority	Ordinary man	Ordinary man
<u>Action:</u>	Advocates administration of shock	Indeterminate	Opposes shock
<u>Specific name</u>	"Experimenter"	Teacher	Learner
<u>Conceptual referent</u>	Authority	Subject	Victim

Fig. 12. Role permutations.

2. Shema uloga u jednoj od verzija Milgramovih eksperimenata

U doba informacijskog ratovanja i informacijske ekonomije gotovo je nemoguće razaznati tzv. *Hoax*⁷ od informacije. Time stvaranje vlastitih stavova i mišljenja postaje još teži zadatak. „Niti 'informacija' ni, zapravo, bilo koja 'činjenica' ne čini stvar-samu-po-sebi. Sama riječ 'informacija' implicira ideologiju, ili čak paradigmu, ukorijenjenu u nesvjesni strah 'tišine' materije i svemira. (...) 'Znanje je sloboda' je istina samo kada sloboda je shvaćena kao psiho-kinetička vještina. 'Informacija' je kaos; znanje je spontano uređenje tog kaosa; sloboda je surfanje na valu te spontanosti.“⁸

⁷ *Hoax*: Smiješna ili zlonamjerna obmana. Izvor definicije: www.oxforddictionaries.com/definition/english/hoax

⁸ Bey, Hakim, The information war

3. Meme⁹ koji opominje dijeljenje informacija na društvenoj mreži bez provjere činjenica

Na ovu problematiku također treba gledati i kroz eksperiment kojeg je Solomon Asch proveo 1951. godine istražujući kako mišljenje većine može snažno utjecati na ponašanje i razmišljanje pojedinaca, te se, kroz shvaćanje greške, pojedinac oslanja na društvo iako je društvo u krivu. Ako povežemo eksperimente Milgrama i Ascha kroz doba informacijskog kaosa, pogled na ideju vlastitog mišljenja, u neku ruku, dobiva vrlo zastrašujući ton.

S pretpostavkom da umjetnik utječe na društvo, što se neminovno i događa u trenutku predstavljanja svojeg rada u javnom prostoru, on postaje edukator, stoga i on i autoriteti koji su sudjelovali u njegovom razvoju moraju posjedovati tendenciju k stvaranju kritičkog mišljenja. Tražeći od publike promišljanje rada (postavljajući svoj rad u javni prostor), implementirajući u taj rad svoj stav, kritiku, razmišljanja, kroz doslovni način ili osjetilno, umjetnik kod promatrača otvara nove percepcije o određenoj tematici kojom se u svojem radu bavi. U knjizi *Understanding Brecht* Walter Benjamin suprotstavlja misao: „Moguće je time izjaviti da rad koji izlaže pravilnu tendenciju ne treba sadržavati daljnje kvalitete. Također, moguće je ukazati da rad koji izlaže pravilnu tendenciju mora, iz nužnosti,

⁹ Meme: Element kulture ili sustav ponašanja koji se prenosi s jedne osobe na drugu imitacijom ili drugim ne-genetskih sredstvima. slika, video, komad teksta, itd, obično duhovite prirode, kopira se i širi brzo korisnicima Interneta, često s malim varijacijama. Izvor definicije: www.oxforddictionaries.com/definition/english/meme

sadržavati sve ostale kvalitete. (...)“¹⁰, te dalje navodi kako rigidan izolirani rad nema nikakve koristi ukoliko nije implementiran u kontekst živućih socijalnih odnosa.

„Kad individua igra ulogu, implicitno zahtjeva od promatrača ozbiljnost naspram impresije koju postavlja pred njih. Od njih se traži da vjeruju da ličnost koju vide ispred sebe zaista posjeduje atribute za koje se čini da posjeduje, da zadatak koji izvodi će imati posljedice za koje implicitno mu pripisuje, te da su generalno pitanja ona koja se čine da jesu. Usporedno s time, postoji popularno gledište da individua nudi svoj nastup i postavlja svoju predstavu u korist drugima.“¹¹

Chantal Mouffe također tvrdi kako „Sa stajališta teorije hegemonije umjetničke prakse imaju stanovitu ulogu u uređenju i održavanju određenog simboličkog poretka ili u njegovom osporavanju, upravo stoga one nužno imaju političku dimenziju.“¹² Političko se, sa svoje strane, odnosi na simboličko uređenje društvenih odnosa, što Claude Lefort naziva ‚mise en scene‘, ‚mise en forme‘ ljudskog supostojanja, a upravo u tome leži njegoa estetska dimenzija.“¹³ Ova pozicija konačno dovodi do pitanja da li umjetnik depolitiziranjem svoje umjetnosti samo „radi svoj posao pravilno“¹⁴, kao što se i nekolicina subjekata Milgramovog eksperimenta branila ovom tvrdnjom? Ono što je Milgram primijetio u eksperimentima je da su ‚neposlušni‘ bili ili visokoškoolovani subjekti, koji su - oslanjajući se na svoj uspjeh u prošlih odluka - više vjerovali u svoje postupke, ili oni koji su zbog prethodnih iskustava imali razvijeniji osjećaj empatije. U današnje vrijeme ovi rezultati najvjerojatnije ne bi bili isti, iz mnogo razloga (edukacija je drugačija, tehnološki razvoj omogućio je brži i veći pristup izvorima informacija kroz tehnološki razvitak itd.), ali i dalje je, primjerice, među umjetnicima prisutno osporavanje političke dimenzije umjetnosti i njezinog potencijala u društvenom smislu, što je znak sličnog izbjegavanja odgovornosti.¹⁵

Takva vrst kritičkog promišljanja proizlazi iz otpora „anonimnog, nezadovoljnog građanina - umjetnika koji se koristi jezikom vizualne umjetnosti u javnom prostoru i koji se

¹⁰ Benjamin, Walter, „Author as producer“, Understanding Brecht,

¹¹ Goffman, Erving, „The presentation of self in everyday life“, str. 10

¹² Mouffe, Chantal, „Umjetnički aktivizam i agonistički prostori“, (ur.) Leonardo Kovačević, Tomislav Medak, Petar Milat, Operacija: Grad. Priručnik za život u neoliberalnoj stvarnosti, Zagreb: Savez za centar za nezavisnu kulturu i mlade, Multimedijalni institut, 2008., 225.

¹³ Mouffe, Chantal, „Umjetnički aktivizam i agonistički prostori“, (ur.) Leonardo Kovačević, Tomislav Medak, Petar Milat, Operacija: Grad. Priručnik za život u neoliberalnoj stvarnosti, Zagreb: Savez za centar za nezavisnu kulturu i mlade, Multimedijalni institut, 2008., str.225.

¹⁴ Stanley Milgram, „Obedience to authority“, o.p. Harper & Row, 1974., 46.

¹⁵ U Milgramovom eksperimentu primijećeno je da su subjekti nastavili sa eksperimentom do 450 volti jer su smatrali da je odgovornost autoriteta zaustaviti eksperiment, premda su čuli zapomaganje ‚učenika‘ iz druge prostorije.

takvom metodom - bliskom upravo onome što Hakim Bey naziva poetskim terorizmom - suprotstavlja mraku statusa quo¹⁶. Također, radi se o umjetniku koji je svjestan svoje klasne pozicije i publike s kojom želi komunicirati, te sebe kao javne osobe. Kritičnost u tom smislu označava želju za reakcijom, želju za promjenom. Operativni umjetnik koji svojim radom osvještava je edukator, a ako mu je cilj pokrenuti promjene taj umjetnik mora komunicirati s publikom koja tu promjenu može donijeti. „Revolucionarni intelektualac pojavljuje se prije svega i iznad svega ostalog kao izdajica svoje klase porijekla.“¹⁷

Experiment 5: New Base-Line Condition	
The Learner's Schedule of Protests	
75 volts	Ugh!
90 volts	Ugh!
105 volts	Ugh! (<i>louder</i>)
120 volts	Ugh! Hey, <i>this</i> really hurts.
135 volts	Ugh!!
150 volts	Ugh!!! Experimenter! That's all. Get me out of here. I told you I had heart trouble. My heart's starting to bother me now. Get me out of here, please. My heart's starting to bother me. I refuse to go on. Let me out.
165 volts	Ugh! Let me out! (<i>shouting</i>)
180 volts	Ugh! I can't stand the pain. Let me out of here! (<i>shouting</i>)
195 volts	Ugh! Let me out of here. Let me out of here. My heart's bothering me. Let me out of here! You have no right to keep me here! Let me out! Let me out of here! Let me out! Let me out of here! My heart's bothering me. Let me out! Let me out!
210 volts	Ugh!! Experimenter! <i>Get</i> me out of here. I've had enough. I <i>won't</i> be in the experiment any more.
225 volts	Ugh!
240 volts	Ugh!
255 volts	Ugh! Get me <i>out</i> of here.
270 volts	(<i>Agonized scream.</i>) Let me out of here. Let me out of here.
	Let me out of here. Let me out. Do you hear? Let me out of here.
285 volts	(<i>Agonized scream.</i>)
300 volts	(<i>Agonized scream.</i>) I absolutely refuse to answer any more. Get me out of here. You can't hold me here. Get me out. Get me out of here.
315 volts	(<i>Intensely agonized scream.</i>) <i>I told you I refuse to answer.</i> I'm no longer part of this experiment.
330 volts	(<i>Intense and prolonged agonized scream.</i>) Let me out of here. Let me out of here. My heart's bothering me. Let me out, I tell you. (<i>Hysterically</i>) Let me out of here. Let me out of here. You have no right to hold me here. Let me out! Let me out! Let me out! Let me out of here! Let me out! Let me out!

4. Prikaz protesta „učenika“ za vrijeme jednog od Milgramovih eksperimenata

S obzirom da sam pozvan da uredim prostor ulaza u zgradu od strane predstavnice stanara kao osoba educirana u polju umjetnosti, odlučio sam tu poziciju iskoristiti kako bih pokušao u zgradi u kojoj živim stvoriti atmosferu koja pomaže zajednici stanara da se, kroz korištenje i osvještavanje zajedničkih prostora te upoznavanja kvaliteta i sposobnosti

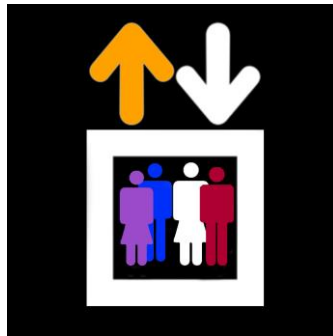
¹⁶ Bago, I., Majača, A. „Neposlušni“, (ur.) Ivana Bago, Antonia Majača, Igor Grubić: 366 rituala oslobođenja, Zagreb: g-mk, DeLve, 2009., 8.

¹⁷ Benjamin, Walter, „The author as producer“, Understanding Brecht, London: Verso 1998.

pojedinaца koji sačinjavaju tu zajednicu, zajednica osnaži i samim time otvore mogućnosti djelomične emancipacije i samostalnosti. Louis Wirth navodi da „...što veći broj pojedinaca učestvuje u procesu interakcije, to je veća potencijalna razlika među njima.“, a koristeći razlike, zajednica se osnažuje. Stvaranjem sadržaja unutar zajedničkog prostora stvara se prostor za interakciju. Stvaranjem interakcije kroz komunikaciju te razlike postaju vidljive i u tom trenutku postaju korisne. „Kada dozvolimo da individua projicira definiciju situacije pojavljujući se u javnosti, također moramo vidjeti da će javnost, koliko god njena uloga se činila pasivna, sebi efektivno projicirati definiciju situacije na temelju njihove reakcije na individuu, te na temelju načina djelovanja koji su pokrenuti njime.“¹⁸

¹⁸ Goffman, Erving, „The presentation of self in everyday life“, str. 3.

Kulturni Lift

5. Logo projekta Kulturni Lift

Proučavajući prostor lifta došli smo do sljedećih zaključaka:

• Istraživanja prije postavljanja prvog izdanja Kulturnog Lifta

- trajanje vožnje od 1. do 9. kata iznosi oko dvije minute.
- unutar dvije minute moguće je pročitati oko 250 riječi (približno jedna kartica teksta)
- teretni lift u kojem se nalazi oglasni prostor tjedno se koristi između 5 i 15 puta (u zgradi postoje dva lifta, te zbog toga prosjek korištenja lifta s oglasnim prostorom nije jednak prosjeku ulaza i izlaza u zgradu što po osobi iznosi 2-4 puta dnevno)
- unutar 15 tjednih korištenja lifta bilo je nemoguće izračunati koliko puta se korisnik može osjećati slobodnim koristiti oglasni prostor – bilo zbog komunikacije s ostalim korisnicima koji istovremeno koriste lift ili zbog čiste praktične prirode lifta u kojoj je korisnik zaokupljen prevoženjem raznih tereta (bicikl, namirnice...), ali dvodnevno istraživanje je pokazalo da je u 6 vožnji moguće 2 puta biti potpuno koncentriran na korištenje sadržaja u oglasnom prostoru, i barem jednom koristiti isti sadržaj zbog nelagodnosti dijeljenja malenog prostora s nepoznatom osobom,

što ne podrazumijeva nužno i prihvaćanje sadržaja zbog mogućeg razvijanja konverzacije vezane uz atipičan sadržaj za utilitaran prostor

- **Istraživanja nakon postavljanja prvog izdanja Kulturnog Lifta**

- slobodu za interakcijom unutar prostora za komentare i sugestije korisnici najčešće osjećaju kada su potpuno sami u liftu
- novi elementi (kemijska olovka namjenjena za komentare, naljepnice koje se odnose na izdanje Kulturnog Lifta, drugačiji vizualni identitet pojedinog broja, itd.) potiču veći broj intervencija na izdanje Kulturnog Lifta, te interakcija između stanara
- kontroliranje prostora za komentare i sugestije također kontrolira i sadržaj intervencija na izdanje Kulturnog Lifta
- traženje suviše komplicirane intervencije (izdanje broj 9., autori: FormatC) rezultira kaosom
- kemijska olovka u prosjeku nestane nakon 4 do 5 dana
- poetika komentara i sugestija se mijenja zajedno s događajima u zgradi, te KL ponekad služi i kao prostor za izražavanje stavova naspram događaja u zgradi
- primjetna je razlika u komentarima/intervencijama kada se u zgradi pojave gosti/posjetioци koji nisu upoznati s projektom (radnici koji popravljaju stanove, itd.)

• **Nakon istraživanja prije postavljanja prvog izdanja Kulturnog Lifta odlučeno je**

- da se sadržaj izmjenjuje svaka dva tjedna
- da maksimalna količina teksta iznosi do jednu karticu
- da duži tekstovi mora biti razdijeljeni u nekoliko (3-4) podnaslova

• **Kroz naknadno proučavanje intervencija na sadržaj odlučeno je**

- da uz svaki novi broj nakon 3. izdanja mora postojati kemijska olovka za komentare i sugestije
- da se na upite unutar prostora za komentare i sugestije odgovara 4 dana prije izmjene broja
- da se prostor za komentare i sugestije mora označiti
- da minimalna veličina slova mora biti 13 piksela
- da se lokacija zgrada u kojima je iniciran projekt Kulturni Lift ne objavljuje javno

Kulturni Lift je volonterski projekt kojeg smo (Jelena Pašić i Matija Kralj, ujedno i jedni od stanara zgrade) inicirali i pokrenuli u zgradi u kojoj živimo. Projekt je nastao kao intervencija unutar prostora jedne zagrebačke zgrade u kojoj živi 44 obitelji/zajednice sa širokim spektrom interesa i profesija. U liftu zgrade postoji oglasni prostor koji se već duže vrijeme nije koristio, te smo ga odlučili upotrijebiti kako bi suvremene umjetničke prakse stanarima postale dio svakodnevnice. Kao urednici projekta dovodimo kulturne radnike (umjetnike, kustose, kritičare i slično) na ideju koja, unutar okvira projekta Kulturni Lift, pokazuje njihove recentne radove koji nisu nužno galerijskog/muzejskog tipa, ali imaju neku vrstu operativnog karaktera kroz sam koncept rada ili su formirani na način drugačiji od uobičajenih pristupa umjetnosti. Projekt je pokrenut u tom smjeru zbog toga što smo primjetili da je umjetnost često primorana na komunikaciju kroz već naučene oblike

prezentacije. Istovremeno, zbog ustaljenog problema elitizacije umjetnosti koja se dešava zbog, fukoovski rečeno „drugih prostora“¹⁹, ona komunicira sa uskim krugom publike koja već ima određeno znanje o suvremenim umjetničkim praksama, modelima njene reprezentacije i, u većini slučajeva, je već upoznata s problematikom koju umjetnici i kustosi iznose. Jedna od namjera ovog projekta stoga je i sagledavanje umjetničkog djelovanja kao nečega što ne odudara od svakodnevice, kao nečega što je, naprotiv, upravo njezin sastavni dio. Također, s obzirom da se umjetnost često percipira kao oruđe za estetizaciju, ona postaje sekundarna potreba, stoga je glavni pozadinski cilj projekta postao stvaranje svijesti o potencijalu umjetnosti kao alternativnim načinom komunikacije. Dakle, cilj Kulturnog Lifta pozicioniran je između proširivanja publike s jedne strane, promocije operativnijih umjetničkih intervencija, radova, kustoskih koncepata i izložbi s druge strane, a s treće artikuliranje komunikacije kroz umjetničke medije.

6. Autor 6. izdanja Kulturnog Lifta, Davor Konjikušić, predstavlja stanarima zgrade svoj rad "Sveti ljudi" i sudjelovanje u Kulturnom Liftu

Stvaranjem projekta unutar striktno utilitarnog prostora čija je jedina funkcija da prevozi s vertikalne točke A na vertikalnu točku B, prostora koje se može povezati Augeovim uvodom u kojem njegov protagonist Pierre Dupont razmišlja o „osjećaju kada je jedino što može je 'čekati što će se dogoditi'“²⁰. Nakon ulaska projekta Kulturni Lift u prostor dizala,

¹⁹ Foucault definira heterotopije (u njegovom Trećem načelu), kao mjesto koje je "sposobno suprotstavljanju unutar jednog realnog prostora, nekoliko mjesta koja su po sebi nekompatibilna." On za takve prostore daje primjer u kinima i vrtiovima, međutim lako je naći i poveznicu s galerijskim prostorima. Izvor: <http://web.mit.edu/allanmc/www/foucault1.pdf>

²⁰ Augé, Marc, Non-Places, London: Verso, 1995., 1

ono se počinje oblikovati u ideju prostora „(...)koji ima čudnu osobinu da se u odnosu sa svim drugim mjestima, ali na takav način da sumnja, neutralizira ili izokreće skup odnosa koji se označavaju, reflektiraju i odražavaju“²¹. Pojavom projekta Kulturni Lift, prostor lifta se transformirao u mjesto za umjetnost i komunikaciju, a također i mjesto o kojem se može i o kojem se razgovara, čime je prestalo biti Augeovski definirano *Ne-mjesto*.

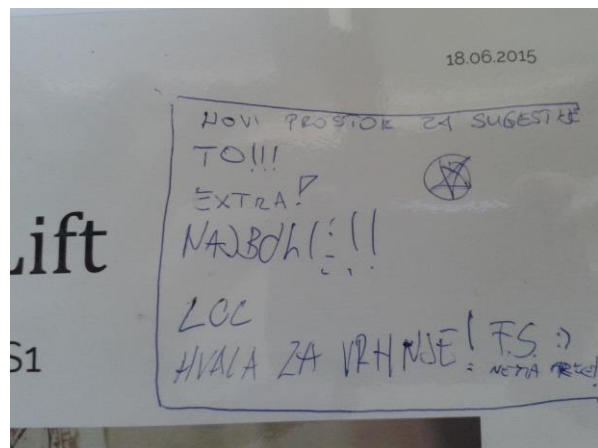
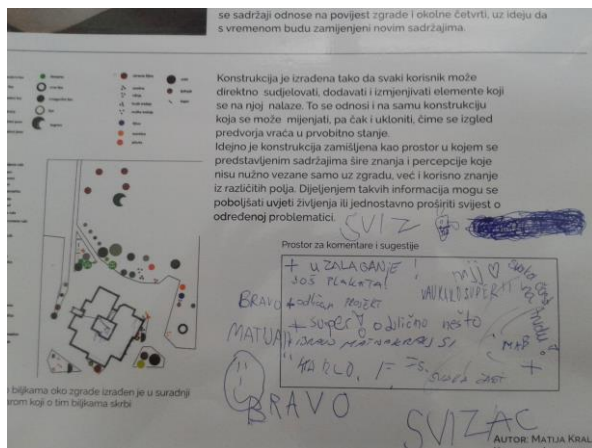
7. Dizalo s praznim okvirom za reklame

Kulturni Lift je oblikovan naspram prostora unutar kojeg se nalazi. Projekt koristi okvir koji se donedavno koristio u reklamne svrhe. Time djelomično projekt koristi medij učestao u reklamnim industrijama, koje često koriste prostore koje možemo nazvati ne-mjestima. „U svojem najjednostavnijem smislu, riječ 'advertising' znači 'privlačenje pozornosti na nešto', obavještavati ili informirati nekoga o nečemu“²². S obzirom da je dizalo striktno utilitarni objekt čija je jedina funkcija da prevozi s vertikalne točke A na točku B, odlučili smo koristiti toliko teksta koliko se može pročitati unutar maksimalno 2 minute, koliko je potrebno vremena za putovanje dizalom od prizemlja do srednjih katova zgrade. Taj tekst najčešće razdijelimo u 4 dijela – jedan koji sadrži osnovne informacije o specifičnom

²¹ Foucault, Michel, „O drugim prostorima“, Operacija: Grad. Priručnik za život u neoliberalnoj stvarnosti, (ur.) Leonardo Kovačević, Tomislav Medak, Petar Milat, Zagreb: Savez za centar za nezavisnu kulturu i mlade, Multimedijalni institut, 2008., 34.

²² Dyer, Gillian, Advertising as communication, str.3.

projektu dovedenom u fokus, te tri ostala koji daju šire objašnjenje osnovnom sadržaju. Nakon osmog izdanja u šablonu smo ubacili novo polje kojim potičemo interakciju sa stanarima kroz komentare i sugestije.

8. Prostor za komentare i sugestije

S 12. izdanjem Kulturnog Lifta, projektu se pridružuje sustanarka Petra Storić, studentica dizajna, koja je potaknuta predstavljanjem projekta u zgradi odlučila pridonijeti Kulturnom Liftu i zgradi u kojoj stanuje svojim dizajnerskim znanjem.

26.3.2015.

Kulturarni Lift

Arte Útil

Prema koncepciji Arte Útil-a, da bi bili korisni projekti moraju:

1. predstavljati nove funkcije umjetnosti unutar društva
2. biti iskreni, odgovorni na trenutna društvena pitanja
3. biti implementirani i funkcionalni u stvarnim situacijama
4. biti prihvatljivi autorima i inicijatorima i gledateljima i korisnicima
5. imati praktične, djelotvorne rezultate za korisnike
6. biti otvoreni za suradnju i razmjenu
7. biti otvoreni na kritiku, istovremeno se prilagođivati promjenama uvjeta
8. doprinijeti uspostavljanju estetike kao sistema za transformaciju

Arte Útil prevodi se ugrubo na hrvatski jezik kao "korisna umjetnost" no pojam ima i druga značenja koja umjetnost shvaćaju kao alat ili spravu. Suprotno modernističkim shvaćanjima autorstva i gledateljstva razumijevanje Arte Útil od nas traži da u velikoj mjeri predstojimo vlastito shvaćanje uloge umjetnosti u svijetu i da umjetničko mišljenje i umjetničko prakse prepoznajemo kao sredstvo kojim se izravno interveniramo u društvenu stvarnost. Odbacivši ideju da umjetnost može biti samo instrument refleksije o sebi i svijetu, pojam Arte Útil insistira na tome da je umjetnost istovremeno i realna društvena činjenica i umjetničko djelo, tj. da djeluje u "omjeru 1:1", kako je to nazvao teoretičar Stephen Wright.*

Arhiv Arte Útil, otvoreni arhiv i dokumentarni referencijalni s specifičnim promjenama umjetničkih redova koji prednose ispravniju načina na koji sudjelujemo u društvu, pokrenuta je 2012. u suradnji s Querson Museum iz New Yorka i Van Abbemuseum iz Eindhovena. Arhiv trenutno čini 200 projekata koji pokrivaju vremenski raspon od sredine 19. stoljeća do danas.

Što je umjetnost kao društveni činjenici i interakciju umjetnosti i realnog društva da je sve i umjetnički real društvo, vremena i prostora u kojem se nastaje. Takvo društvo nastaje je i realna društvena činjenica i umjetničko djelo, tj. da djeluje u "omjeru 1:1", kako je to nazvao teoretičar Stephen Wright.*

Ovaj ime Kulturarni Lift nastao je prigodom predstavljanja arhiva Arte Útil u zagrebačkoj galeriji Nova (21. - 16. 5. 2015.), a na kojem sudjeluje projekt Kulturarni Lift. Projekt Kulturarni Lift od 2015. vodi kustoska knjižnica WHW, koji u suradnji s drugim nudi alternativno angažiranje moderne kulturne produkcije.

* Osnovni tekst je preuzet sa web stranice www.arteutil.hr

Kulturarni Lift br. 07

Kulturarni Lift je volonterski projekt čija je namjera uključivanje umjetničkog sadržaja i sadržaja o umjetnosti u kontekst svakodnevnog života, ali i sagledavanje umjetničkog djelovanja kao sastavnog dijela svakodnevnice. Projekt kuratori: kustoska Jelena Palić i vizualni umjetnik Matjaž Kralj. Grafičko oblikovanje: Petra Stanić.

Kulturarni Lift

Arte Útil

Arhiv Arte Útil, otvoreni arhiv i dokumentarni referencijalni s specifičnim promjenama umjetničkih redova koji prednose ispravniju načina na koji sudjelujemo u društvu. Projekt je pokrenuta 2012. godine umjetnica Tania Sigueru u suradnji s Querson Museum iz New Yorka i Van Abbemuseum iz Eindhovena. Arhiv trenutno čini 200 projekata koji pokrivaju vremenski raspon od sredine 19. stoljeća do danas.

Prema koncepciji Arte Útil-a, da bi bili korisni projekti moraju:

1. predstavljati nove funkcije umjetnosti unutar društva
2. biti iskreni, odgovorni na trenutna društvena pitanja
3. biti implementirani i funkcionalni u stvarnim situacijama
4. biti prihvatljivi autorima i inicijatorima i gledateljima i korisnicima
5. imati praktične, djelotvorne rezultate za korisnike
6. biti otvoreni za suradnju i razmjenu
7. biti otvoreni na kritiku, istovremeno se prilagođivati promjenama uvjeta
8. doprinijeti uspostavljanju estetike kao sistema za transformaciju

Arte Útil prevodi se ugrubo na hrvatski jezik kao "korisna umjetnost" no pojam ima i druga značenja koja umjetnost shvaćaju kao alat ili spravu. Suprotno modernističkim shvaćanjima autorstva i gledateljstva razumijevanje Arte Útil od nas traži da u velikoj mjeri predstojimo vlastito shvaćanje uloge umjetnosti u svijetu i da umjetničko mišljenje i umjetničko prakse prepoznajemo kao sredstvo kojim se izravno interveniramo u društvenu stvarnost. Odbacivši ideju da umjetnost može biti samo instrument refleksije o sebi i svijetu, pojam Arte Útil insistira na tome da je umjetnost istovremeno i realna društvena činjenica i umjetničko djelo, tj. da djeluje u "omjeru 1:1", kako je to nazvao teoretičar Stephen Wright.*

Što je umjetnost kao društveni činjenici i interakciju umjetnosti i realnog društva da je sve i umjetnički real društvo, vremena i prostora u kojem se nastaje. Takvo društvo nastaje je i realna društvena činjenica i umjetničko djelo, tj. da djeluje u "omjeru 1:1", kako je to nazvao teoretičar Stephen Wright.*

Prostor za komentare i sugestije

KULTURNI LIFT BR. 2

Kulturarni Lift je volonterski projekt čija je namjera uključivanje umjetničkog sadržaja i sadržaja o umjetnosti u kontekst svakodnevnog života, ali i sagledavanje umjetničkog djelovanja kao sastavnog dijela svakodnevnice. Projekt kuratori: kustoska Jelena Palić i vizualni umjetnik Matjaž Kralj. Grafičko oblikovanje: Petra Stanić.

<http://www.kulturarnilift.tumblr.com/> <https://www.facebook.com/kulturarnilift>

9. Preuređeno izdanje pod nazivom Arte Util koje se pojavilo u obje zgrade u kojima projekt sudjeluje

Do danas (25.09.2015.) realizirano je 19 izdanja s 14 hrvatskih i 2 strana autora koji su se bavili temama kroz koje su objašnjavale nove umjetničke prakse kao što su; novi pristup memoriji; društvena praksa; umjetnost u urbanom prostoru; performativna umjetnost; angažirana fotografija; eksperimentalni film; umjetnost u video-igrama itd.

U razdoblju između ožujka i svibnja 2015. godine Kulturarni Lift je sudjelovao na izložbi *Arte Útil* u Galeriji Nova, koju je kurirala kustoska organizacija WHW. Naša participacija je uključivala izdanja Kulturarnog Lifta koja su bila postavljena u dizalu zgrade, ali također smo ovu izložbu prepoznali kao mogućnost da se inicira ideja širenja Kulturarnog Lifta u druge zgrade. Stvorili smo upute za preuzimanje projekta, te kako ga predstaviti stanarima zgrade u kojoj se želi započeti, a uz to je stajao i tzv. Nulti broj koji je stvoren da bi objasnio projekt. Izložba je rezultirala širenjem na jednu zgradu u kvartu Trešnjevka, te pregovorima za još nekolicinu zgrada i jedan kulturni centar. Osnovna ideja koja je stajala iza našeg sudjelovanja na izložbi je bila da uključimo kulturne radnike u dijeljenje svog polja interesa u zajednici s kojom dijele zajedničke prostore zgrade. Također, autori koji stvaraju svoja izdanja specifično

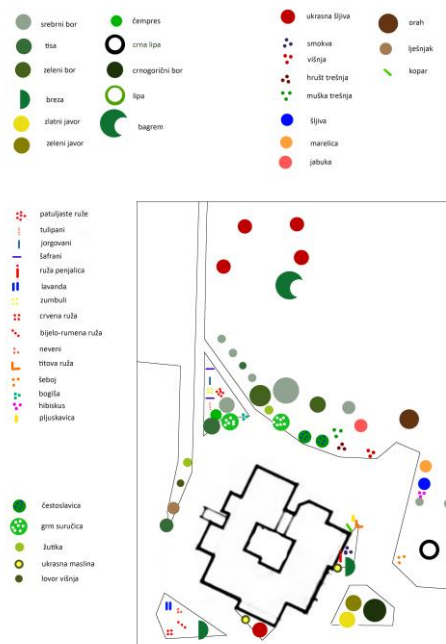
lokacijski će biti angažirani svojim radovima unutar tih novih zgrada, čime će ostale lokacije biti upoznate s problematikama ostalih uključenih zgrada.

10. Marijana Rimanić preuzima inicijativu da podijeli sadržaj projekta Kulturni Lift sa svojim susjedima

Projekt Kulturni Lift je također služio kao vrsta uvoda projektu Toranj S1, te je, svojim oblikom i pristupom poslužio tome da stvori vrstu povjerenja koje je omogućilo početak komunikacije sa susjedima.

Projekt Toranj S1

11. Tlocrtna situacija zgrade s mapiranim biljkama. Plakat ostvaren u suradnji sa susjedom koji se za te biljke brine

Zgrada čini i uvjetuje ovu zajednicu (bez zgrade ta zajednica ne postoji), međutim, zgradu nastavlja oblikovati upravo zajednica. Zadani arhitektonski oblik zgrade postaje okvir za različite sadržaje koje u njega unose stanari. Za idealno funkcioniranje i samo-održavanje ta zajednica potrebuje raznolikost znanja koje koristi ne bi li na taj način postala snažnija, te time poboljšavala potrebne uvjete koje samim postojanjem oblikuje (u ovom slučaju stambene potrebe). Jedna od poznatijih, relativno uspješnih zajednica koja je unutar sebe stvorila snažnu svijest o bitnosti odgovornog ponašanja unutar zajednice je Fristaden Christiania u Danskoj. Nakon što je danska vojska napustila prostor 1971. godine, nekolicina stanara iz susjedstva srušila je ogradu te su preuzeli dijelove tog teritorija kako bi na tom terenu sagradili igralište za djecu. S obzirom na tadašnju situaciju u Danskoj, gdje u to vrijeme je bilo iznimno teško doći do stambenog prostora, Danci preuzimaju sve više prostora koje počinju preuređivati u stambene. Krajem iste godine aktivist i novinar Jacob Ludvigsen proziva prostor Christianie otvorenim kroz članak *Civilians conquered the 'forbidden city' of the military*. Ubrzo Christiania postaje okupljalište hipija, skvotera,

anarhista, itd. te stvara snažnu zajednicu koja se održala sve do nedavno unatoč brojnim pokušajima države i neo-nacista da se ta zajednica rastjera. Danska vlada, zbog nemogućnosti utjecaja na Christianiu, naziva cijeli pokret socijalnim eksperimentom, a napadi neo-nacista događaju se često, čak i sa žrtvama (2009. godine nepoznati napadač nagurao je jednom od članova zajednice bombu u usta, te potom gurnuo među ostale članove). Danas Christiania funkcionira kao posebna država sa vlastitim zakonima i proizvodnjom, a svoj opstanak, nažalost, duguje i činjenici da je postala snažna turistička atrakcija. 2006. godine Christiania dobiva nagradu *Initiative Award of the Society for the Beautification of Copenhagen*, a plan njihovog razvoja dobiva pozitivne reakcije od općine Copenhagen i Agenda 21 Society za svoje ciljeve održivosti i demokratske procese.

12. Detalji s konstrukcije. Foto: Neven Petrović

Projekt Toranj S1 pokrenut je unutar zgrade u kojoj živim (što je vrlo bitan podatak ako se prati slijed pristupa projektu zbog očigledno većeg povjerenja zajednice po pitanju suradnje i potpore) s inicijalnom namjerom da se među zajednicom stanara osnaži odnos prema zajedničkim prostorima, te kako bi ojačali odnosi unutar zajednice kroz interakciju. „Gustina, dakle, pojačava efekat brojnosti na stvaranje raznolikosti među ljudima i njihovim aktivnostima u povećanju složenosti društvene strukture. (...) Društvena interakcija među raznolikim tipovima u urbanoj sredini teži razbijanju strogosti razlika u kastama, komplikovanju klasne strukture da bi tako uvele jedan razgranat okvir društvenog raslojavanja, koji se razlikuje u više integriranim društvima. Povećana pokretljivost pojedinca kojeg stimuliše veliki broj različitih pojedinaca i potčinjava ga fluktacijom statusu u različitim društvenim grupama koje čine društvenu strukturu grada, teži ka prihvatanju

nestabilnosti i nesigurnosti kao norme.“²³ Dakle, iako određeni odnos već postoji, svaki član zajednice iz svoje perspektive ima svoju viziju tih prostora, te svatko na svoj način može, želi ili već doprinosi toj zajednici. Zbog toga je konstrukcija izrađena tako da svaki korisnik može direktno sudjelovati, dodavati i izmjenjivati elemente koji se na njoj nalaze. To se odnosi i na samu konstrukciju koja se može mijenjati, pa čak i ukloniti, čime se izgled predvorja vraća u prvobitno stanje. Idejno je konstrukcija zamišljena kao prostor u kojem se predstavljanim sadržajima šire znanja i percepcije koje nisu nužno vezane samo uz zgradu, već i korisno znanje iz različitih polja. Dijeljenjem takvih informacija mogu se poboljšati uvjeti življenja ili jednostavno proširiti svijest o određenoj problematici.

13. Otvorenje projekta Toranj S1. Foto: Neven Petrović

Stavivši u ulaz, kao prostor koji se može usporediti s Augeovim prostorom čekaonice na aerodromu, sadržaj kojim se na direktan način upoznaje sa zgradom i njenom okolicom, te na indirektan način je moguće pročitati kvalitetu odnosa zajednice. „Bačeni u svijet bez njihovog pristanka, ljudi moraju transcendirati svoju prirodu uništenjem ili stvaranjem ljudi ili stvari. Ljudi mogu uništavati malignom agresijom, ili ubijati iz razloga drugačijih od samog opstanka, ali također mogu stvoriti i brigu o svojim kreacijama.“²⁴

Ako uzmemo u obzir definiciju, koju R. Brown proširuje iz Turnerove, da grupa postoji kada „dva ili više pojedinaca definiraju sebe kao njezine članove i kad njezino postojanje prepoznaje barem netko drugi“²⁵, zgrada Hvarske 11 se može promatrati kao jedna vrsta zajednice. S obzirom da se grupa sastoji od pojedinaca, bilo je potrebno potražiti idealni

²³ Virt, Luis, „Urbanizam kao način života“, Čikaška škola sociologije 1920.-1940., str. 39

²⁴ Fromm, Erich, Humanistic Psychoanalysis

²⁵ Brown, Rupert. „Grupni procesi“, str. 3.

sadržaj koji uključuje, te koji može zainteresirati sve pojedince koji se u toj zajednici nalaze, a istovremeno implementirati vlastitu umjetničku ideju. Za to je potrebno pronaći način za shematiziranje grupe, a potom zajedničke točke koje tu grupu sačinjavaju kako bi cijeli rad dobio site-specific oblik. Uzimajući to u obzir, kroz direktnu interakciju sam pronašao temu koja je svim susjedima jednako važna, a za koju sam pretpostavio da otvara mogućnost mojem umjetničkom doprinosu. Povijesne teme o zgradi i njejoj okolici su često na repertoaru razgovora kako starijih susjeda, tako i mlađih.

• Sadržaj projekta Toranj S1

Do sadašnjeg stanja konstrukcije došlo je kroz 4 faze:

1. istraživanje zajedničkih interesa stanara
2. stvaranje prvog sadržaja
3. predstavljanje ideje načina prezentacije materijala
4. sastavljanje konstrukcije

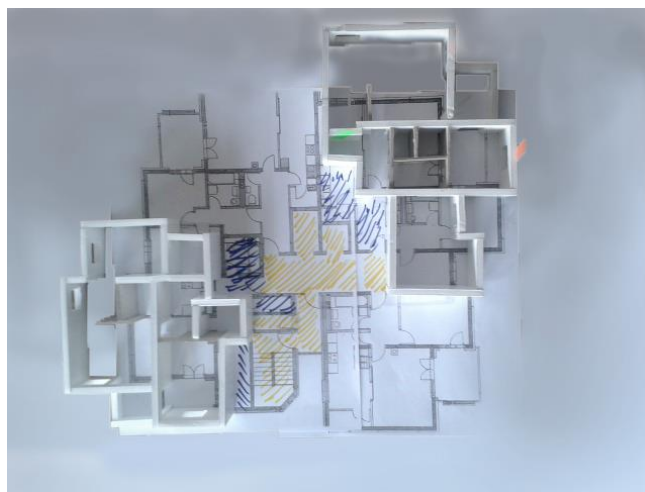
Svaki od koraka najavljen je na sastancima stanara verbalno, te tekstualno u prostorima koje stanari koriste za informiranje o događanjima u zgradi. Bitno je naglasiti, zbog prirode pristupa, da ti prostori koje stanari koriste za informiranje su određeni nepisanim pravilom, a ne okvirom za oglase.

14. Priprema za sakupljanje materijala za stvaranje makete i zatečeni oblik ulaza

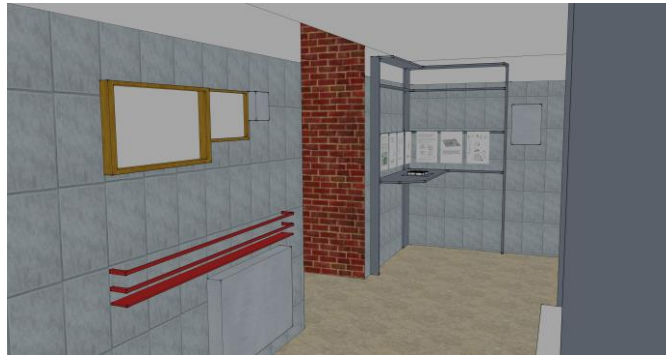
Istraživanje zajedničkih interesa stanara je bio proces koji se odvijao kroz nekoliko sastanaka stanara, razgovore u slučajnim susretima i eksperimentiranjem sadržajem nakon postavljanja konstrukcije. U prvom obliku sadržaj konstrukcije odnosi se na: presjek statistika vezanih uz stanovanje, povijest kvarta, povijest zgrade, arhitekturu zgrade. Sadržaj o samoj arhitekturi zgrade pronašao sam u općinskom arhivu. Posebnu pažnju stanara privukla je činjenica da je zgrada sagrađena u dva navrata; 1982. godine prvih 8 katova, te 1984. godine dodatnih 3. Iz praktičnih razloga, zamoljen sam da podijelim sa nekolicinom stanara fotokopirane nacрте kako bi lakše uredili stan. Uz taj materijal, realiziran u obliku plakata, postavljena je i maketa s opisom: „Maketa na poetičan način predstavlja jedan karakteristični kat zgrade s uključenim prilagodbama koje su nastale na temelju istraživanja želja stanara o njihovom idealnom obliku stanova. Prostori karakterističnih stanova povećavani su bez obzira na originalni tlocrt zgrade, a cilj ovog prikaza je prikazati potrebe stanara i akcentirati postojanje zajedničkog prostora u zgradi“. Maketa je stvorena na temelju crteža/intervencija koje su izradili susjedi intervenirajući na originalnim tlocrtima njihovog stana prikazujući kako bi izgledao njihov idealan stan. Pojedine prostorije su dodane, neke su proširene, dio vanjskih zidova dobio je nove prozore. Povećavanjem površine osobnih (privatnih) prostorija unutar pojedinih stanova povećana je i površina zajedničkih prostora zgrade. Uvidom u maketu može se primijetiti da su dodatne sobe tražili stanari manjih stanova (povećavajući prostor do cca. 100m² u slučajima u kojima živi dvoje ili više članova obitelji/zajednice), dok su stanari većih stanova (veličine cca. 100m² na više) pretežno tražili samo dodatne izvore svjetlosti, te premještanje ili micanje nekih zidova.

Spajajući tlocrte karakterističnih stanova s uključenim intervencijama na tlocrt stana, stvorena je ova maketa koja predstavlja poetični prikaz utopijskog oblika jednog kata kakvog su zamislili stanari zgrade. Poetičnost unutar makete odnosi se na prikaz želja za proširivanjem i otvaranjem prirodnih izvora svjetlosti. U praktičnom smislu to znači da sam na temelju pojedinih želja u maketi povećao dimenzije stanova izlazeći izvan okvira originalnog tlocrta ne oduzimajući prostor susjednih stanova ili zajedničkih prostora zgrade. U tom trenutku se otvorila mogućnost obraćanja pažnje prema zajedničkim prostorima koji su se također izmijenili, točnije povećali, zajedno s privatnim prostorima.

15. Maketa u procesu stvaranja s označenim postojećim zajedničkim prostorima (žuto) i zajedničkim prostorima nastalima nakon intervencije (plavo)

Potaknut prezentacijskim sistemom izložbe Arte Util u Galeriji Nova i poklon-ponudom kustoskog kolektiva WHW za preuzimanje materijala za konstrukciju koji su koristili na spomenutoj izložbi, stvorio sam 3D skicu koju su stanari prihvatili na jednom od sastanaka.

16. 3D prikaz uređenog ulaza u zgradu

Za postavljanje konstrukcije bilo je potrebno premjestiti oglasnu ploču, energetski certifikat zgrade i kućni pravilnik, te je stoga bilo neophodno tražiti odobrenje predstavnice stanara. S obzirom da je predstavnica bila upućivana u sve faze istraživanja i sve planove, odobrenje je bilo stvar formalnosti. Elementi su preseljeni uz pomoć dvoje umirovljenih stanara koji su samoinicijativno se pridružili radu. Materijal preuzet iz Galerije Nova trebalo je prilagoditi obliku predviđenom u 3D modelu koji je uzimao u obzir uobičajene kretnje prostorom: paljenje svjetla u hodniku, izlazak s teretom iz lifta, korištenje poštanskih sandučića i elektro-energetskih kutija, korištenje oglasnog prostora, poziciju kućnog pravilnika i energetskog certifikata zgrade, itd.

Pozicija elemenata u ulaznom prostoru raspoređena je po funkciji – oglasni prostor, zajedno s kućnim pravilnikom, premješten je nasuprot ulaza u lift kako bi stanari mogli, prilikom izlaska iz dizala, lakše primijetiti obavijesti o odlukama vezanima uz zgradu, najave sastanaka ili godišnje izračune troškova, itd. Ispod oglasnog prostora je premještena polica za reklamni sadržaj, a konstrukcija sa sadržajem projekta Toranj S1 je postavljena nasuprot poštanskih sandučića. S obzirom na to da se na konstrukciji nalazi veća površina, slična radnom stolu, susjedi je često koriste i za odlaganje stvari prilikom čekanja lifta, te u tom trenutku ili koriste sadržaj na konstrukciji ili provjeravaju svoj sandučić. Ispod konstrukcije se u jednom trenutku pojavila kartonska kutija u koju se baca papirnati otpad (reklamni sadržaji, otvorene kuverte, itd.).

Konstrukciju sam počeo fotografirati nakon što sam primijetio da se postavljena maketa svakodnevno pomiče. To je bio očit znak da se sadržaj koristi i to sam odlučio zabilježiti najsuptilnijim načinom – svakodnevnim fotografiranjem u približno slično vrijeme (cca. 09:15 sati, nakon prvog aktivnijeg vala korištenja ulaznog prostora). Fotografije su

posložene u stop-animaciju od 21 framea kako bi se stvorio očitiji pregled nad tim izmjenama.

Mjesec i pol dana nakon postavljanja konstrukcije s prvim oblikom sadržaja, maketa je zamijenjena tlocrtom zgrade, kemijskom olovkom i uputstvom s kojim se traži od prolaznika da upišu put kojim su ušli u zgradu. Ideja se stvorila kroz razgovor sa susjedom, umirovljenim urbanističkim sociologom, koji je pretpostavio da bi na taj način mogli otvoriti raspravu o okolišu zgrade, kroz koju bi mogli osvijestiti stanare o korisnosti tog prostora i odgovornosti nad njime. U vrijeme kada je tlocrt postavljen, većina stanara zgrade je otišla na godišnji odmor, što je obično i razdoblje u kojima se preuređuju stanovi. Ta je situacija doprinijela intervencijama kakve se obično nisu pojavljivale niti prije niti nakon tog razdoblja. Na jednom od izdanja Kulturnog Lifta pojavio se fašistički simbol ispod logo-a, kao i na tlocrtu koji je postao prostor izjašnjavanja stavova prema autoru intervencije. Inicijativna ideja nije prihvaćena, te sam odlučio s istim sadržajem pokušati nakon razdoblja godišnjih odmora i radova u zgradi.

Početakom 9. mjeseca, nakon što se većina susjeda vratila s odmora, postavio sam kartu susjedstva s idejom da ju, za vrijeme čekanja dizala, popunjavamo na način da na njoj mapiramo zanimljive i korisne informacije o kvartu kao što su lokacije nekih dućana, ljekarna, knjižara, servisa, neobičnih/interesantnih lokacija, parkova, itd. Popunjavanjem ove karte otvorili smo mogućnost kvalitetnijeg korištenja kvarta i upoznavanja užeg kruga okolice zgrade, što također znači i stvaranje kvalitetnijeg odnosa prema toj okolini. Na karti se kroz kratko vrijeme pojavilo desetak zanimljivih točaka, zajedno s nekolicinom dosjetki. Zanimljiva razlika u odnosu na projekt Kulturni Lift je da flomaster namijenjen za intervencije, postavljen istovremeno s kartom, nije otuđen.

17. „Korisna karta“ postavljena na konstrukciju

U međuvremenu se pojavila ideja da jedan od susjeda, inače umirovljeni novinar, iz svoje perspektive napravi priču o zgradi i susjedstvu kroz fotografije načinjene s analognim fotoaparatom koje bi bile izložene na konstrukciji.

18. Fotografije koje je načinio susjed sa 7. kata

Zaključak

„Kad se individua pojavi u prisutnosti drugih, oni obično pokušavaju steći određene informacije o njemu/njoj ili predstavljaju informacije koje već posjeduju. Biti će zainteresirani u njegov/njen generalni socio-ekonomski status, percepciju sebe, stav naspram njih, kompetentnost, pouzdanost, itd. Iako neke od ovih informacija se čine da je tražio gotovo kao postoji bez jasnog cilja, tu su obično vrlo praktični razlozi za to stjecanje. Informacije o pojedincu pomažu definirati situaciju, omogućavajući drugima da znaju unaprijed što će očekivati od njih i što oni mogu očekivati od njega. Informirani na ove načine, drugi će znati kako najbolje postupiti kako bi prizvali željeni odgovor od njega.“²⁶

Oba projekta postavljena su u prostor koji može vući izvore kroz povijest graditeljstva u specifičnim ulaznim prostorima u dvorišta, tzv. čistilištima (u selima ponegdje još uvijek postoje ulazi „čistilišta“ u kojima se vozila ispiru kako bi se izbjeglo širenje bolesti među blagom iz različitih posjeda). Te poveznice vidljive su u funkcionalnim elementima poput metalne ploče za skidanje blata, tepiha za čišćenje cipela, te samim konceptom međuprostora - prostora iz kojeg se ulazi u prostore u kojima se boravi. Kroz povijest, takvi prostori bili su uređeni na razne načine, ovisno o razdoblju, kulturi i klasi, međutim, iz ulaznih prostora se uvijek mogao čitati socio-ekonomski status jer prostor ulaza predstavlja vlasnika. U slučaju ove zgrade, sagrađene početkom osamdesetih godina prošlog stoljeća, nije moguće pročitati ekonomski status vlasnika stanova jer sama arhitektura, a i godište zgrade predviđa raznolikost u klasama. Zahvaljujući postavljanju konstrukcije s informacijama vezanima uz zgradu i okolicu, gost pri ulasku u zgradu kroz ove sadržaje može upoznati međusobne odnose stanara nevezane uz klasu i ekonomski status, već kroz odnos stanara naspram zgrade.

Oba projekta nastala su unutar prostora koji su arhitektonski zamišljeni kao utilitarni prostori. Ti prostori mogu se povezati s Augeovom definicijom *Ne-mjesta*. S obzirom da se radi, u pitanju ulaza, o prostoru koji služi kao čekaonica za lift i informativni prostor (poštanski sandučići i info ploča), prostor ulaza je prostor slučajnih susreta, bez izraženog elementa koji nudi upisivanje, koji je po svojoj prirodi vrlo sličan čekaonici na aerodromu.

²⁶ Goffman, Erving, „The presentation of self in everyday life“, str. 1.

Razlika između prostora foajea i okolice zgrade nalazi se u načinu korištenja koji se nudi samim prostorom – okolica zgrade sadrži klupu, livadu, biljke, kafiće, dječje igralište, itd., dok foaje sadrži poštanske sandučice i tipke za lift, te time postaje samo prostor u kojemu se očekuje daljnje kretanje.

Moj zadatak kao umjetnika unutar ove zajednice bio je određen mojom profesijom, te je zahtijevao moju vlastitu inicijativu kroz shvaćanje odgovornosti naspram znanja koje posjedujem, kao što su to prije mene već činili neki od stanara pomažući u pravnim, ekonomskim ili građevinskim (ovisno o njihovim profesijama) pitanjima koja su se pojavljivala kroz godine koje su ti stanari proveli živeći u zgradi. Zadatak sam započeo izvoditi kroz shvaćanje da volonterski rad u ovom slučaju ne znači besplatan rad, jer ako uzmemo zgradu kao organizirani skup privatnih prostora sagrađenih zajedno sa zajedničkim prostorima, zgrada postaje kuća sa odvojenim životnim prostorima manjih (obiteljskih) zajednica. Uređivanje i održavanje zajedničkih prostora time postaje uređivanje vlastitog dvorišta. Staviti umjetnost i umjetnički sadržaj u svakodnevicu ove zajednice znači otvarati mogućnosti alternativne komunikacije, ali zbog šarolikosti publike znači i istraživati načine komunikacije u svrhu bolje artikulacije ideje kako bi se lakše realizirao cilj.

- **Literatura:**

1. Bago, I., Majača, A. „Neposlušán“, (ur.) Ivana Bago, Antonia Majača, *Igor Grubić: 366 rituala oslobođenja*, Zagreb: g-mk, DeLVe, 2009.
2. Benjamin, Walter, „The author as producer“, *Understanding Brecht*, London: Verso 1998.
3. Bey, Hakim, *Privremene autonomne zone i drugi tekstovi*, (ur.) Katarina Peović Vuković, Zagreb: Naklada Jesenski i Turk, 2003.
4. Bey, Hakim, *The information war*, izvor: <http://hermetic.com/bey/infowar.html>
5. Braune, Joan, *48. pedagogy of disobedience (written as it from Erich Fromm)*, izvor: http://link.springer.com/chapter/10.1007/978-94-6209-122-1_48#page-1, (2.9.2014)
6. Dyer, Gillian, *Advertasing as comunication*, Taylor & Francis e-Library, , 2009.
7. Foucault, Michel, „O drugim prostorima“, (ur.) Leonardo Kovačević, Tomislav Medak, Petar Milat, *Operacija: Grad. Priručnik za život u neoliberalnoj stvarnosti*, Zagreb: Savez za centar za nezavisnu kulturu i mlade, Multimedijalni institut, 2008.
8. Foucault, Michel, *Riječi i stvari*, Zagreb: Golden marketing, 2002.
9. Fromm, Erich, *On disobedience*, izvor: http://eqi.org/erich_fromm_on_disobedience.htm, (2.9.2014.)
10. Goffman, Erving, *The presentation of self in everyday life*, University of Edinburg Social Sciences Research Centre, 1956.
11. Milgram, Stanley, *Obedience to authority*, New York: Harper Perennial, 2009.
12. Mouffe, Chantal, „Umjetnički aktivizam i agonistički prostori“, (ur.) Leonardo Kovačević, Tomislav Medak, Petar Milat, *Operacija: Grad. Priručnik za život u neoliberalnoj stvarnosti*, Zagreb: Savez za centar za nezavisnu kulturu i mlade, Multimedijalni institut, 2008.
13. Neufert, Emst, *Elementi Arhitektonskog Projektiranja*, Golden marketing, 2002, Zagreb.

14. Prodanović, Tihomir, Ničković, Radislav, *Didaktika za studij pete i šeste godine Pedagoške akademije za razrednu nastavku*, Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, 1978.
15. Virt, Luis, „Urbanizam kao način života“, (ur.) Dušan Marinković, *Čikaška škola sociologije 1920.-1940.*,Vojvođanska sociološka asocijacija i Mediterran publishing, Novi Sad, 2012.

• **Linkovi:**

1. „Milgram Experiment - Big History NL, threshold 6“
<https://www.youtube.com/watch?v=xOYLCy5PVgM> (16.07.2014)
2. „The Stanford Prison Experiment“
<https://www.youtube.com/watch?v=sZwfNs1pqG0> (16.07.2014)
3. „Asch Conformity Experiment“
<https://www.youtube.com/watch?v=NyDDyT1lDhA> (16.07.2014)
4. „Stanley Milgram Obedience Experiment (May, 1962)“
<https://www.youtube.com/watch?v=DZ-F6Waua3Y> (16.07.2014)
5. Milgram's Obedience to Authority Experiment 2009 (16.07.2014)
<https://www.youtube.com/watch?v=BcvSNG0HZwk>
<https://www.youtube.com/watch?v=lzTuz0mNlwU>
<https://www.youtube.com/watch?v=CmFCoo-cU3Y>
6. Povijest Trnja <http://www.zagreb.hr/default.aspx?id=14165> (10.12.2014.)
7. „Stanovanje i stambena politika“
http://virtual.arhitekt.hr/II/SUSTAN/Dijeljeni%20dokumenti/PRIRU%C4%8CNIK%20I%20TEKSTOVI/TEKSTOVI/BEZOVAN-Stanovanje_i_stambena_politika.pdf (16.12.2014.)

8. Državni zavod za statistiku

http://www.dzs.hr/Hrv/censuses/census2011/results/htm/h03_01_02/H03_01_02.html

http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2011/SI-1441.pdf (17.12.2014)